

Prądnik. Prace Muz. Szafera	32	251–262	2022
-----------------------------	----	---------	------

RENATA KOWALSKA

Ośrodek Dokumentacji Tatrzańskiej im. Z. Radwańskiej-Paryskiej
i W.H. Paryskiego w Tatrzańskim Parku Narodowym,
Kuźnice 1, 34-500 Zakopane
e-mail: rkowalska@tpn.pl

WALERY GOETEL A TATRZAŃSKI PARK NARODOWY

Walery Goetel and Tatra National Park

Abstract. The article discusses Professor Walery Goetel's role in the work of the Scientific Council of Tatra National Park from 1955 to 1972. It also presents archival materials from the Tatra Museum concerning Jaworzyna and discusses documents from the interwar period on the establishment of Tatra National Park and the involvement of Walery Goetel in the activities of the Tatra Association.

Key words: Tatra National Park, Scientific Council of TPN, Tatra Museum, Tatra Society

Profesor Walery Goetel (1889–1972) był jednym z inicjatorów utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego (TPN). W czasie jego zaangażowania w tworzenie Parku, mierzył się z wieloma problemami społecznymi, gospodarczymi, politycznymi, towarzyszącymi jego staraniom o ochronę prawną Tatr. W zbiorach archiwalnych Zofii Radwańskiej-Paryskiej i Witolda H. Paryskiego przechowywanych w Ośrodku Dokumentacji Tatrzańskiej w TPN (ODT TPN) oraz w zasobach archiwalnych Muzeum Tatrzańskiego im. Dr. Tytusa Chałubińskiego (MT), zachowały się dokumenty opisujące międzywojenną działalność Profesora związaną z udostępnianiem Tatr dla turystyki w ramach prac Towarzystwa Tatrzańskiego oraz powojenną, w czasie gdy zasiadał w Radzie Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Na omówienie zasługuje archiwum Muzeum Tatrzańskiego im. Dr. Tytusa Chałubińskiego. Znajduje się w nim pokaźna ilość dokumentów, która dotyczy prac Prof. Walerego Goetla dla dobra Tatr. Warto wspomnieć o kilku z nich mających istotne znaczenie dla ich ochrony.

Pod sygn. AR/NO/249 znajduje się odręczne pismo Walerego Goetla z 29 września 1917 r. *Do świetnej Komisji dla robót w Tatrach i przewodnictwa Tow. Tatrzańskiego (na ręce W Pana Prof. Dr Wł. Kulczyńskiego, przewodniczącego)*. Zawiera ono osobisty opis spotkania Walerego Goetla z przewodnikiem I klasy Józefem Sijajem Gąsienicą przedstawicielem górali z Hali Gąsienicowej, w sprawie opału na zimę do schroniska. Chodziło o zniesienie do schroniska tzw. leżaniny ze wspólnego lasu, którego Towarzystwo Tatrzańskie (TT)

Ryc. 1. Grupa 7 turystów, członków Sekcji Turystycznej Tow. Tatrzańskiego wypoczywająca na Łysej Polanie (ok. 1910 r.)

Fig. 1. A group of seven tourists, members of the Tourist Section of the Tatra Association, resting on Łysa Polana (around 1910)

było współwłaścicielem. *Zostałem przez Siałnego Gąsienicę przyjęty szeregiem wymyślań i obelg, kulminujących się w chęci wyrzucenia mnie za drzwi (!)*. Wg Walerego Goetla takie zachowanie ubliżało powadze Towarzystwa Tatrzańskiego więc wniósł o ukaranie górala. Wniosek poparł Władysław Kulczyński i ukarano Siałnego Gąsienicę odebraniem mu książki przewodnickiej na 1 rok. Kolejne listy dotyczą spraw inwentaryzacyjnych Towarzystwa Tatrzańskiego.

30 grudnia 1917 r. w piśmie *Do świetnego Wydziału Tow. Tatrzańskiego na ręce JW Pana Prezesa Prof. Dr W. Szajnochy w Krakowie*¹, Walery Goetel podał wykaz szkód poniesionych przez Towarzystwo Tatrzańskie w czasie wojny, zestawiony w porozumieniu z pp. dr. Ludwikiem Kowalskim i Borysem Wigilewem. Lista szkód jest długa, a dotyczy np. uszkodzeń dokonanych przez włamania do schronisk Towarzystwa Tatrzańskiego:

1. Rostoka. Wyłamano okiennice, drzwi, szyby, płot; szkoda częściowo już naprawiona 560 Koron;
2. Pięć Stawów. Zniszczono lub wyłamano: podłoga, dach, okna itd. 5000 Koron;
3. Hala Gąsienicowa. Wyłamano lub zniszczono (w znacznej części kursy narciarskie wojskowe!) dach, powała, podłoga, piece, spiżarkę, sprzęty. 2200 Koron.

¹ Sygn. AR/NO/249, s. 184.

W kolejnych latach Walery Goetel zajmował się również infrastrukturą turystyczną w Tatrach². Wykonywał Sprawozdania z tych prac w Tatrach w latach 1923 do 1927³. Dotyczyły one remontów schronisk i altan, np. Staraniem Sekcji Narciarskiej PTT dokonano naprawy i adaptacji na zimę schroniska w Dolinie Pięciu Stawów i na Hali Gąsienicowej, przebudowy i rozszerzenia przez dobudowanie izby w schronisku w Dolinie Pyszej oraz naprawy i adaptacji na zimę schroniska w Dolinie Starorobociańskiej. Walery Goetel dokonywał kontroli naprawy ścieżek od schroniska w Roztoce do drogi do Morskiego Oka i Wodogrzmotów Mickiewicza, nowych mostków na Wodogrzmotach; naprawy ścieżki nad regłami od Doliny Strążyskiej do Przełęczy na Patykach. Były to prace wykonywane albo przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (PTT), albo staraniem oddziału krakowskiego lub warszawskiego PTT.

Interesujące są zapisy w Protokole Konferencji Delegatów PTT i Klubu Czechosłowackich Turystów odbytej w Zakopanem w dniu 6 września 1924 r.⁴ Obydwa towarzystwa przyjęły postanowienia konwencji turystycznej polsko-czechosłowackiej. Postanowiły udzielać zniżek dla członków na noclegi, potrawy, napoje, wydawnictwa. Wprowadzić w schroniskach kategoryczny zakaz podawania napojów alkoholowych przewodnikom górskim. Oba towarzystwa zajęły zgodne stanowisko przeciwko projektowi budowy kolejki na Garłuch, ze względu na ochronę krajobrazu tatrzańskiego.

Jest też maszynopis z uchwałą Walnego Zgromadzenia członków Oddziału PTT w Gorlicach z dnia 17 marca 1934 r. *Walne Zgromadzenie wyraża wiceprezesowi prof. dr. W. Goetlowi pełne zaufanie za jego akcje w sprawie ochrony przyrody górskiej i tworzenie górskich Parków Narodowych, prowadzonej w ścisłym porozumieniu z PTT*⁵.

Kolejna partia dokumentów to korespondencja z Romanem Kordysem w sprawie Jaworzyny Spiskiej z lat 1921–1923. To interesujący przyczynek do ustalania granicy państwa. Walery Goetel był bardzo zaangażowany w projekt granic.

Archiwum posiada też dokumenty dotyczące utworzenia rezerwatu w Pieninach. Generalna Dyrekcja Czechosłowackich Lasów Państwowych urzędowała wówczas w Czerwonym Klasztorze w Pieninach uroczystość ogłoszenia Słowackiego Rezerwatu Przyrody w Pieninach, a organizację wyjazdu na uroczystość powierzono Goetlowi (proklamacja nastąpiła 17 sierpnia 1934 r.)⁶. W tym samym roku podpisał się pod odezwą polskich stowarzyszeń w sprawie dokonań na terenie Czechosłowackich Tatr, które zagrażają przyrodzie: droga jezdna w Dolinie Koprowej i Dolinie Batywowieckiej.

31 marca 1934 r. podpisał wraz z Wł. Szaferem i M. Siedleckim pismo do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ds. Ochrony Przyrody przeciw projektowi zbudowania kolejki linowej na Kasprowy Wierch, Czerwone Wierchy lub na Krzyżne, argumentując, że społeczeństwo polskie domaga się zakazu budowy kolejek, hoteli i sanatoriów w Tatrach. *Budowa kolejki z Kuźnic na Kasprowy Wierch, z małej Łąki na Czerwone Wierchy lub na Krzyżne jest NIEDOPUSZCZALNA.*

Archiwum MT przechowuje maszynopis *Czem ma być Park Narodowy Tatrzański* oraz różne sprawozdania: *Sprawozdanie z trzeciego plenarnego zebrania Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego z 23 kwietnia 1937 r.* (4 strony); *Sprawozdanie*

² Pismo z 19 września 1922 r. Sygn. AR/NO/259.

³ Sygn. AR/NO/263

⁴ Sygn. AR/NO/268.

⁵ Sygn. AR/NO/288, s. 111.

⁶ Pismo z 12 lipca 1932 r. Sygn. AR/NO/45.

z XVIII Zjazdu PROP w Warszawie z 24 kwietnia 1937, na którym omawiano projekt rozporządzenia Rady Ministrów o utworzeniu Parku Narodowego Tatrzańskiego (33 strony tekstu); i wreszcie sam Projekt Rady Ministrów o utworzeniu TPN.

Najwięcej dokumentów dotyczących tworzenia parku narodowego w Tatrach oraz kolejnych lat jego kształtowania się przechowywanych jest w Tatrzańskim Parku narodowym. W księgozbiornie znajduje się dokument zatytułowany *Sprawozdanie z pierwszego posiedzenia Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego*, odbytego w dniu 8 czerwca 1936 r. w Krakowie w Instytucie Botanicznym UJ (ul. Kopernika 27). W zebraniu uczestniczył Walery Goetel, który uważał, że problemy poruszane na spotkaniu były już podejmowane w „protokole” obrad krakowskich z 1925 r., w których on również brał udział. Podnosił znaczenie regionalizmu Podhala. Uważał też, że dla zachowania porządku w Tatrach należy powołać straż górską na wzór podobnej istniejącej w Tyrolu. Na posiedzeniu tym wybrano przewodniczącym Komisji Władysława Szafera, a jego zastępcą Walerego Goetla. Prof. Goetel został natomiast przewodniczącym Podkomisji do spraw komunikacji i turystyki. Po zakończonych obradach zrzekł się jednak tej funkcji, a przyjął ją Henryk Szatkowski ówczesny Naczelnik Wydziału Turystyki w Warszawie. W. Goetel pozostał natomiast członkiem:

1. Podkomisji do spraw komunikacji i turystyki;
2. Podkomisji do spraw pasterstwa;
3. Podkomisji dla zachowania ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej;
4. Podkomisji dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala.

Drugie spotkanie odbyło się 17 sierpnia 1936 r. w Zakopanem w sali Starego Sokoła na Rynku. Rozmawiano o opłatach za wstęp do parku, budowaniu tras transtatrzańskich, regulacji spraw pasterskich. W. Goetel referował podczas tego spotkania prace Podkomisji dla zachowania ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej oraz Podkomisji dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala (pod nieobecność obu przewodniczących). Opisy prac tych komisji znajdują się w załącznikach do Sprawozdania.

Wydaje się, że te lata pracy nad tworzeniem Tatrzańskiego Parku Narodowego, przygotowały Walerego Goetla do roli, którą po II wojnie światowej pełnił w organizacjach ochrony przyrody, a przede wszystkim w powołaniu górskich parków narodowych.

Największy zbiór dokumentów, w którym pojawia się nazwisko prof. Walerego Goetla to protokoły Rady TPN. Na ich podstawie warto omówić jego udział w pracach nad tworzeniem struktur TPN i działalności Profesora w Tatrach. W każdym roku odbywało się po kilka posiedzeń Rady Parku, czasem były dwudniowe, często brali w nich udział pracownicy TANAP-u, czyli tatrzańskiego parku po czechosłowackiej stronie. Oprócz samych protokołów w teczkach znajdują się różne inne dokumenty: listy obecności, wnioski, notatki, korespondencje z instytucjami i rzeczoznawcami, zaświadczenia itd.

Pierwsza Rada Parku zebrała się w Zakopanem 28 lipca 1955 r., czyli wkrótce po utworzeniu Tatrzańskiego Parku Narodowego. Prof. Goetel nadal odpowiedzialnie angażował się w jego funkcjonowanie, rozpoznawał właściwie problemy i starał się je rozwiązywać. Przewodniczącym Rady był prof. Władysław Szafer, a jego zastępcą prof. Walery Goetel. Już na pierwszym spotkaniu wyłoniono sześć Komisji, które miały pomagać w zarządzaniu Parkiem. Zadaniem wszystkich Komisji było opiniowanie

spraw dotyczących TPN oraz opracowanie wskazań dla właściwego zarządzania parkiem. Walery Goetel został przewodniczącym Komisji dla Turystyki i Sportu w TPN. W czasie pierwszego posiedzenia tej Komisji prof. Goetel mówił: *Przedwojenny ruch ułatwionej turystyki wyrządził Tatrom duże szkody. Z tym kierunkiem należy zerwać powracając do prostoty życia turystycznego. Tatry nie mogą być miejscem wczasów, co pociąga za sobą budowę ogromnych komfortowych schronisk – jest to element negatywny i obcy dla zagadnień ochrony przyrody*⁷. W Komisji byli również: Władysław Krygowski, Bohdan Małachowski, Witold Paryski, Jerzy Ustupski, Stefan Zwoliński, Wawrzyniec Żuławski i inni. Goetel wspierał też prace Komisji dla Popularyzacji i Propagandy w TPN. W tym temacie uważał, że *konieczne jest rozszerzenie w społeczeństwie świadomości o istnieniu i znaczeniu Parku. Ważna jest praca czynników miejscowych oraz samego Parku*⁸. Co ciekawe uważał, że w Tatry nie powinny chodzić wycieczki dzieci, a młodzież, tylko po właściwym przeszkoleniu, z przewodnikiem. Na zebraniu Walery Goetel wypowiadał się w sprawie wprowadzenia biletów do Parku, opłat za imprezy sportowe oraz za noclegi w schroniskach, co poprawiłoby finanse Parku. Na podstawie wszystkich ustaleń, prof. Goetel napisał list do ówczesnego Ministra Leśnictwa⁹ projekt uzupełnienia Regulaminu Rady TPN. Już na 20 września 1955 r. Walery Goetel zwołał członków swojej Komisji na spotkanie. Natomiast w grudniu toczyły się kolejne rozmowy, tzw. pierwsze spotkanie Rzecznawców, na którym Walery Goetel postulował, by w pierwszej kolejności były omówione sprawy:

1. ustalenia w oparciu o mapy, obszarów ścisłych rezerwatów w TPN;
2. wypasu bydła i owiec;
3. pozyskania kamienia.

Na początek prosił, by zająć się tymi rezerwatami, które są już umieszczone w Rozporządzeniu, a gdyby pojawiła się potrzeba ustalania nowych obszarów rezerwatów ścisłych, to zostawić to *na bardziej długofalową robotę*¹⁰. Uważał, że zmiany na rzecz ochrony przyrody powinny pojawić najpierw na następujących terenach:

1. w Rybim Potoku trzeba cofnąć schronisko od moreny i usunąć za odszkodowaniem dla górali owce z tego terenu;
2. w Dolinie Białego zwiększyć powierzchnię rezerwatu aż po Giewont;
3. Dolinę Tomanową trzeba wyłączyć z wypasu;
4. Filipka mogłaby być rezerwatem gdyż jest *wielką osobliwością*, a gospodarczo przedstawia się *mizernie*¹¹;
5. *Wantule są obiektem zakusów góralskich, gdzie nadal wycina się drzewa. Budzi to oburzenie wśród turystów*¹².

Walery Goetel zgłosił także wniosek, aby TPN zwrócił się do Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie o opracowanie projektu sieci rezerwatów.

⁷ Rada Parku 1955, s. 1.

⁸ Rada Parku 1955, s. 3.

⁹ Jan Dąb-Kociół był Ministrem Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w latach 1956–1961.

¹⁰ Rada Parku 1955, s. 62.

¹¹ Rada Parku 1955, s. 62.

¹² Rada Parku 1955, s. 62.

Ryc. 2. Morskie Oko, 1961 r. Od lewej: Witold H. Paryski, Zofia Radwańska-Paryska, Aleksander Schiele, Walery Goetel, Czesław Łapiński. Fot. Andrzej Zawada

Fig. 2. MMorskie Oko Lake, 1961. From left: Witold H. Paryski, Zofia Radwańska-Paryska, Aleksander Schiele, Walery Goetel, Czesław Łapiński. Photo by Andrzej Zawada

W sprawie poboru kamienia postulował, by w porozumieniu z Państwową Radą Ochrony Przyrody (PROP), pewną ilość kamienia do budowy czy reperacji dróg (np. drogi do Morskiego Oka) pozyskiwać z terenu TPN. Wskazywał na pobór, np. z Suchej Wody¹³. Prof. Goetel wyrażał zadowolenie, że Hala Jaworzynka została zamknięta dla wypasu. Jednocześnie podkreślał, że *Pasterstwo w Tatrach powinno zostać. Nie mamy zamiaru całkowicie go likwidować*¹⁴. Pozostawienie hal lepiej zagospodarowanych, sprawi, że Park Tatrzański będzie miał swój aspekt regionalny. Tego samego dnia mówił: *Cała robota przy Parku to jest wojna. Trzeba się bić dalej*¹⁵.

W 1956 r. były trzy spotkania Rady (21 czerwca, 20–21 sierpnia i 6 listopada). Spotykano się głównie w Zakopanem. Prof. Goetel pozytywnie zaopiniował wniosek Jerzego Zembrzuskiego, by Rada zbierała się częściej, a przede wszystkim, by poszczególne Komisje spotykały się częściej. Postępy w organizacji pracy TPN były widoczne, ale nie można ich było przyspieszyć, bo składało się na nie bardzo wiele czynników.

¹³ Rada Parku 1955, s. 73.

¹⁴ Rada Parku 1955, s. 77.

¹⁵ Rada Parku 1955, s. 79.

W 1957 r. Walery Goetel został przewodniczącym Rady Parku. Zwołał w tym roku trzy spotkania, w tym jedno trzyniodniowe razem z przedstawicielami TANAP-u. Na pierwszym zebraniu w dniach 1 i 2 marca 1957 r. Goetel referował sprawy związane z turystyką w TPN, czyli ogłosił wyniki pracy swojej Komisji:

1. na terenie TPN powstanie Straż do pilnowania porządku wg rozporządzenia Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, będzie to kontynuacja starej Straży Ochotniczej Górskiej;

2. droga z Bukowiny na Palenicę powstała przy nadmiernym wyrębie lasu (9 m szerokości);

3. ścieżki należy urządzić według wzoru czechosłowackiego;

4. ograniczyć budowę nartostrad;

5. stacje turystyczne zakładać w otoczeniu Parku;

6. w projekcie jest budowa schroniska na Wancie oraz magistrali:

a. Nad Regłami do Olczyskiej i przez Dolinę Waksmundzką;

b. Przez Zawrat do Morskiego Oka¹⁶.

26 marca 1957 r. odbyło się kolejne spotkanie. Omawiano wówczas sprawy wymiany hal tatrzańskich i przekazanie przez Ministerstwo Rolnictwa terenów dla wypasu owiec w Bieszczadach (w Tatrach nadal wypasano 6000 owiec). Omawiano również sprawę gospodarki leśnej, a dokładniej przebudowę drzewostanów (pielęgnacja upraw, pielęgnacja młodników, rejestracja rodzimych drzewostanów nasiennych). Na tym zebraniu padł również wniosek o przemianowanie sześciu leśnictw tatrzańskich na obwody ochronne.

Wśród archiwaliów nie brakuje też pism od ówczesnego dyrektora TPN Marceliego Marchlewskiego, który po spotkaniach z TANAP-em przesyłał prof. Waleremu Goetlowi informacje o inicjatywach TPN oraz wypracowanych ustaleniach między TPN, a TANAP. Do takich ustaleń należy np. decyzja, że oba parki będą wspólnie ustalały stan liczbowy zwierzyny; że Park będzie się starał zakupić od Słowaków narybek pstrąga; że Park będzie się starał dbać o ochronę zabytków na swoim terenie itd. a co najważniejsze padła propozycja, by rezolucją w sprawie zmiany konwencji turystycznej z Czechosłowacją przekazać Komitetowi do spraw Turystyki, czyli pod opiekę Walerego Goetla. W zbiorach TPN znajduje się korespondencja Walerego Goetla z leśnikami ze Sprawy TANAP.

Z jakimi problemami mierzyła się Rada Parku? Na ręce przewodniczącego służyły pisma z TPN z prośbą o zaopiniowanie tematów:

1. sprawa wypasu;

2. kamieniołomu;

3. sprawa Nosala (skasowanie toru ślalomowego);

4. połowu ryb z jezior tatrzańskich dla badań naukowych;

5. pobór lodu z Morskiego Oka i Toporowych Stawków;

6. zakaz wchodzenia z bronią palną do parku;

7. plan przestrzenny TPN;

8. budowa kolejki na Rakoń;

9. zmiana umundurowania i oznak służbowych.

¹⁶ Rada Parku 1957, s. 21.

To tylko kilka przykładów z całej palety problemów tatrzańskich.

W 1958 r. odbyły się cztery spotkania Rady, w tym jedno dwudniowe, w którym uczestniczyli Czechosłowacy. Gorącym tematem było pozyskiwanie kamienia na budowę drogi Zakopane – Morskie Oko (rekomendowano łożysko Białki poniżej Jurgowa), ale nie zapomniano też cały czas o propagandzie, czyli akcjach związanych z uświadamianiem społeczeństwa o roli ochrony przyrody. Opinia publiczna wciąż żyła tematami tatrzańskimi, co zmuszało władze do wzmożonej działalności dla dobra Tatr. Rozmawiano też o planie rozwojowym TPN na lata 1958 – 1963. Wciąż ważnym tematem był wypas owiec i tereny wymienne. W tym roku pojawił się wniosek o budowę Muzeum przy TPN.

W 1959 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady: jedno 25 lutego, a drugie – dwudniowe – 18-19 maja w Tatrzańskiej Łomnicy. W spotkaniu w Czechosłowacji Walery Goetel nie brał udziału. Na posiedzeniu lutowym z kolei nie był obecny Dyrektor TANAP-u. Walery Goetel naświetlił swoje stanowisko odnośnie poszczególnych inwestycji, uzgadniając je z członkami Rady, a wyniki zostały zapisane w protokole:

1. pozytywnie ocenił projektowane rezerwy ściśle;
2. negatywnie wypowiedział się o:
 - a. schronisku na Rusinowej Polanie i na Małej Łące;
 - b. wyciągu na Hali Gąsienicowej pod Kopą Magury i w stronę Małego Kościelca;
 - c. kolejce linowej na Ciemniak i trasie zjazdowej z Ciemniaka;
 - d. nartostradzie:
 - Przysłop Waksmundzki – Łysa Polana;
 - Przysłop Waksmundzki – Roztoka;
 - Dolina Roztoki do schroniska w Roztoce;
 - Nosal – Dolina Olczyńska;
 - e. skoczni narciarskiej w Dolinie Kondratowej;
 - f. ścieżce spacerowej zboczami Krokwi;
 - g. ścieżce turystycznej na Krokiew;
 - h. ścieżce turystycznej z Hali Stoły na Kominy Tylkowe.

Omawiano bardzo wnikliwie sprawę budowania nowych schronisk oraz infrastruktury narciarskiej. W protokole z tego spotkania jest wymienionych 58 pozycji do omówienia. Tego samego dnia prof. Goetel prosił ob. Stefana Zwolińskiego o doręczenie do dyrekcji wykazu jaskiń planowanych do zwiedzania turystycznego oraz tych, które należy bezwzględnie zamknąć.

Zachował się list Walerego Goetla z ramienia Rady Parku z prośbą o opinię jak uregulować ruch zmotoryzowany. W dniach 15 i 16 sierpnia 1959 r. do Morskiego Oka dojechało sto kilkadziesiąt autobusów, czterysta samochodów osobowych i kilkaset motocykli. Należało zatem zająć się sprawą wzmożonego ruchu turystyczno-motoryzacyjnego, czyli jak mówił Walery Goetel uporządkować *istniejący chaos*¹⁷.

Rok obfitował w burzliwe dyskusje dotyczące przede wszystkim ograniczenia wypasu owiec w Tatrach. W zapisie z konferencji z 29 października 1959 r. w sprawie regulacji stosunków własnościowych i likwidacji służebności w TPN, w której wzięli udział zarówno górale, jak i minister Jan Dąb-Kocioł, czytamy: *Nam nie zależy, by wykupować górali (...)*

¹⁷ Rada Parku 1959, s. 15.

*Są tacy, których wszystkie te sprawy nie obchodzą. Patrzą by tylko zrobić interes na swojej własności w Tatrach. (...) Proszę ob. Ministra by pomógł uregulować stosunki własnościowe, ale bez krzywdy góralskiej*¹⁸. Nowym problemem było połączenie spraw tatrzańskich, które regulował TPN z planami rozwoju Zakopanego.

W roku 1960, były cztery posiedzenia Rady Parku. Walery Goetel występował z ramienia Rady TPN oraz Komisji Turystyki Górskiej PTTK. Ważną sprawą było uzgodnić z władzami Czechosłowacji sprawę szlaków przygranicznych oraz utworzyć na wzór Czechosłowaków pracownię naukową. Pojawiła się też potrzeba przebudowy drzewostanów w porozumieniu z TANAP-em.

W 1961 r. były dwa posiedzenia (4 marca i 8 lipca). Podjęto 17 uchwał, z których wykonano 15. Zaopiniowano pozytywnie zwiększenie przydziału puli surowca tartaczno-dla miejscowej ludności (drewno z wiatrołomów). Nadwyżki finansowe ze sprzedaży tego drewna przez gospodarstwo pomocnicze przy TPN, mogłyby zasilić finansowo Park. Ministerstwo obydwu wnioski odrzuciło pismem z 22 maja 1961 r. Pojawił się też wniosek w sprawie przekazania nieruchomości pozostałych po likwidacji Rejonu Lasów Państwowych w Zakopanem, czyli wykonanie projektu z Rozporządzenia Rady Ministrów z 1954 r., gdzie jest mowa o tym, że do obszaru TPN włącza się dla celów administracyjnych teren osady służbowej „Zwierzyńiec” i „Janówka”. Do tego czasu Lasy Państwowe jako likwidator Rejonu Lasów Państwowych w Zakopanem nie wykonały stosownego aktu prawnego. *TPN był stale w kontakcie z Przewodniczącym Rady ob. Prof. Dr. Goetlem z którym konsultował szereg spraw bieżących*¹⁹.

W 1962 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady. Na pierwszym (10 maja) Walery Goetel nie był obecny z powodu choroby. Drugie posiedzenie (wspólne z TANAP-em) miało miejsce 24 i 25 maja 1962 r. w Tatrzańskiej Łomnicy. Stronę polską reprezentował prof. Walery Goetel, Marceł Marchlewski, Czesław Madejski, Witold Paryski i inni. Zachowała się wersja czechosłowacka i polska przetłumaczona ze słowackiego przez Dr Zofię Radwańską-Paryską. Uzgodniono, że należy zacieśnić współpracę w dziedzinie praktycznej ochrony przyrody. Uchwalono rezolucję o stworzeniu wspólnych pogranicznych terenów chronionych na obszarach Pienin, Tatr i Babiej Góry. W praktyce chodziło o to, by Czechosłowacja powołała do istnienia Pieniński Park Narodowy, teren krajobrazowo chroniony Orawska-Zapora – Babia Góra i rozszerzyła TANAP o obszar Tatr Zachodnich. W protokołach szczegółowo zostały opisane problemy każdego miejsca.

W dokumentach jest też Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 8 listopada 1962 r. w sprawie powołania Rady TPN na kolejny rok oraz rozszerzony regulamin Rady. Oczywiście Walery Goetel pozostał nadal przewodniczącym.

W 1963 r. odbyły się trzy posiedzenia w tym dwa dwudniowe wspólne z TANAP. W 1964 r. odbyły się dwa spotkania Rady Parku. Dokumentacja z tych lat zawiera notatki służbowe, posiedzenia Rady, plany inwestycji, korespondencję z różnymi osobami. Zajmowano się obchodami 10-lecia TPN, zarybieniem potoków tatrzańskich, zamknięciem ruchu turystycznego w rezerwacie „Pyszna”, szafasami zabytkowymi. W tym samym roku na spotkaniu 26 listopada pojawiła się sprawa linii elektrycznej do Morskiego Oka. Prof.

¹⁸ Rada Parku 1959, s. 23.

¹⁹ Rada Parku 1961, s. 31.

Goetel referował: *Informuję, że AGH robi projekt linii kablowej, mającej równocześnie zastąpić dzisiejszą napowietrzną linię telefoniczną. Sprawę uzyskania kabla da się załatwić*²⁰. Omawiał również sprawę niszczenia Tatr przez obozy wojskowe.

W 1965 były cztery posiedzenia. Pierwsze z polecenia Walerego Goetla, odbyło się 10 lutego w Zakładzie Geologii Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie na Al. Mickiewicza 30 na II p. Pierwszą sprawą była budowa ośrodka TPN w Zakopanem, sprawa prac naukowych (porównanie z TANAP-em, gdzie istniała już dobra organizacja nauki i wydawnictwa). Prof. Goetel martwił się o postęp prac: *Ciała PAN są bardzo szacowne, ale powoli działają*²¹. Walery Goetel dziękował Stefanowi Myczkowskiemu za jego wkład i prace nad ustaleniem rezerwatów w TPN, a jednocześnie pamiętał i interesował się sprawą Babiogórskiego Parku Narodowego i jego czechosłowackiej części. Rozmawiano też o czechosłowackim Pienińskim Parku Narodowym i budowie zapory w Niedzicy.

W 1966 r. Walery Goetel zaangażowany był mocno w sprawę urządzenia i zagospodarowania drogi z Włosienicy do Morskiego Oka. Ważna była również sprawa lokalizacji nowego schroniska nad Morskim Okiem oraz budowy wodociągu i oczyszczalni ścieków przy Morskim Oku. W sierpniu omawiano problemy związane z: budową urządzeń kanalizacyjnych w schronisku Murowaniec, wyciągu towarowego dla PIHM na Kasprowym Wierchu, ekspozycjami w Ośrodku TPN, zagospodarowaniem przestrzennym Doliny Rybiego Potoku. Poruszano też sprawę ruchu turystycznego w pasie konwencyjnym, zagospodarowania pasa ochronnego Tatr i Pienin, badań naukowych.

W 1967 r. były dwa posiedzenia (10 marca i 6 czerwca). Pierwsze na AGH w Krakowie. Walery Goetel walczył o placówkę naukową w TPN i mówił o konieczności przyśpieszenia budowy siedziby TPN. Poparł też wniosek o pozostawienie powałów w stanie nienaruszonym w rezerwach ścisłych.

W 1968 r. były cztery posiedzenia Rady, w tym jedno dwudniowe z obecnością pracowników TANAP. 6 czerwca prof. Goetel informował Radę o uruchamianiu kredytów na wykup hal tatrzańskich. Na spotkaniu ze Czechosłowakami, Goetel referował spotkanie w Bratysławie, na którym ustalono, że parki pograniczne zostały wciągnięte na listę parków opublikowaną w Brukseli. Mówił też o tym, że w Bieszczadach *powstał projekt utworzenia parku trzech narodów*²².

W 1969 r. były dwa posiedzenia. Podejmowano temat zlikwidowania szkód spowodowanych przez wiatr halny w maju 1968 r. oraz wiele innych. Podpisano 21 uchwał. Jedna z uchwał dotyczyła zorganizowania jubileuszu prof. Goetla.

W 1970 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady Parku (13 lutego, 15 sierpnia). Na pierwszym, dyskusji poddano osiem wniosków, które dotyczyły turystyki, schronisk, wyciągów narciarskich, budowy na Kasprowym Wierchu wieży piorunowej itd. Na drugim omawiano sprawę zwalczania kornika, oraz inwentaryzacji zwierzyny. Odrzucono projekt PKL o budowie tunelu pod Kasprowym Wierchem, zaproponowano stworzenie mapy zdrowotności drzewostanów TPN.

W 1971 r. odbyły się trzy Rady Parku, w tym jedno dwudniowe ze Słowakami (25 lutego, 9–10 czerwca, 11 sierpnia). Na zebraniu sierpniowym Walery Goetel omówił historię Towarzystwa Tatrzańskiego, zwracając uwagę na powstawanie konfliktów

²⁰ Rada Parku 1964, s. 121.

²¹ Rada Parku 1965, s. 9.

²² Rada Parku 1968, s. 73.

pomiędzy masową turystyką, a ochroną przyrody. Omawiał też znaczenie odnawiania drzewostanów i ich przebudowę. Naświetlił sprawę ruchu turystycznego letniego na Nosalu oraz w Dolinie Goryczkowej i Gąsienicowej.

W 1972 r. odbyły się trzy spotkania Rady Parku (28 kwietnia, 12 października i 20 grudnia). W październiku miejscem spotkania Rady był Kraków. Walery Goetel przekazał zebrany stanowisko Prezydium Rady Parku, że Skansen Podhalański powinien powstać w Szaffarach. To była ostatnia decyzja Walerego Goetla zapisana w trakcie posiedzenia Rady Parku. 11 grudnia 1972 r. Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego powołał nową Radę Parku. Przewodniczącym został prof. Mieczysław Klimaszewski. Ostatnia Rada Naukowa Tatrzańskiego Parku Narodowego odbyła się 20 grudnia już bez prof. Walerego Goetla, który zmarł 6 listopada 1972 r. w Krakowie.

Ogrom spraw podejmowanych przez prof. Goetla pokazuje go jako człowieka niezwyklej dyscypliny pracy i szerokich horyzontów. Tatrzański Park Narodowy otrzymał w jego osobie niezłomnego patrona.

SUMMARY

The main purpose of the article is to discuss Professor Walery Goetel's role in the work of the Scientific Council of Tatra National Park from 1955 to 1972, based on the minutes of the Council's meetings. Walery Goetel was involved in the establishment of Tatra National Park, dealing with the many social, economic and political problems accompanying its creation. The archival collections of Zofia Radwańska-Paryska and Witold H. Paryski stored in the Tatra Documentation Centre in the TPN and the archival resources of the Dr Tytus Chałubiński Tatra Museum are sources for a discussion of the Professor's interwar activities in promoting tourism in the Tatra Mountains, undertaken within the Tatra Association. In addition, the article presents the results of a search carried out in the archives of the Tatra Museum, which hold letters from Walery Goetel to Roman Kordys regarding the establishment of the border in the area of Jaworzyna, as well as documents from the interwar period concerning the early efforts at establishing Tatra National Park, which were interrupted by the outbreak of World War II.